

סוף סוף: הכרה במעמד המקצועי של התכנון¹

תכנון תחבורה – סביבתי, חברתי וכדומה.² כמה השלכות נגזרות מקבלת ההגדרה. אחת היא שיוכם של כישורים מקצועיים ומומחיות לפרקטיקות מקצועיות מסוימות כתנאי לרישוי לעיסוק מקצועי. כאן, לדוגמה, נוכל להבחין בחפיפה ובחלוקה בין פרקטיקות שונות בתחום התכנון. המתכנן המרחבי מוכשר לעסוק בתכנון קדימה ותכנון מסדיר (ארצי, אזורי ומקומי במערכת התכנון הסטטוטורית), ואילו העיצוב האורבני והבינוי גולשים לתחום האדריכלי – כפי שקבע בית המשפט העליון בעניין הגשת התוכניות.

ההכרה בתכנון כמכלול של פרקטיקות ממינים שונים, שכוללים תכנון גנרי מחד גיסא ותכנון ממוקד-ידע – כלומר מקצועי בתחומי התמחות שונים – מאידך גיסא, פותרת בעיה שזה זמן רב מטרידה את אקדמיית התכנון, והיא זיהוי הפרקטיקה שהיא מטרת ההשכלה שהתוכנית האקדמית המקנה תואר בתכנון מעניקה לסטודנטים. יות שלה.³ עכשיו ניתן להודות שההתמחויות שהתוכנית מציעה לפונים ללימודים הן בעצם העיסוקים המקצועיים של בוגריה, ובהתאם לכך למקד את תוכנית הלימודים

הודעה: שינוי וחילופי תפקידים במערכת תכנון

השינוי הוא בתפקידים במערכת. עם הארגון מחדש להפקת הביטאון לפרסום דיגיטלי, תפקיד הנהלת המערכת התרוקן מתוכן, ועורך מנהל נעשה מיותר. עם הודעת ביטול תפקידה כעורכת מנהלת, אני רוצה להודות למתכנתת ד"ר נילי שחורי על שירותה לתכנון בשנות מלוויה את התפקיד.

ההחלפה היא בין עורכים עמיתים האחראים למדור "חלון אל העולם". מסיבות בריאותיות נמנע מפרופ' אליה וורצברגר להמשיך למלא את תפקידו כעורך עמית האחראי למדור "חלון אל העולם". בנוסף לאיחולי בריאות טובה, ברצוני להביע את הוכרת המערכת וקהלי תכנון לפרופ' וורצברגר על תרומתו הרבה לביטאון ומילוי המדור בתוכן לאורך כשני עשורים – מאז פרסום הביטאון במתכונתו הנוכחי.

אני מברך את פרופ' דניאל פלזנשטיין שהסכים לקבל על עצמו את התפקיד ומצטרף כעורך עמית למערכת. אני מודה לו על התנדבותו ושירותיו לתכנון בעבר, ומאחל לו ולכולנו הצלחה בעריכת המדור בעתיד.

א. אלכסנדר

לאחרונה פרסם האיגוד חדשות טובות: החלטת בית המשפט העליון בסוגיית הזכות של מתכנני ערים ואזורים להגיש תוכניות לפי חוק התכנון והבנייה. החלטה זו היא הישג חשוב לאיגוד במאבקו למיסוד המעמד המקצועי שלנו, המתכננים, במוסדות הממשל בארץ. מוסדות אלה הם חלק בלתי נפרד ממערכת הממשל המוסדית המעצבת את מרחב חיינו ואת סביבתנו הבנויה.

מה ניתן לפרש מאירוע זה? אילו השלכות אפשריות יש לקביעה זו של בית המשפט בדבר זכותם של מתכננים. ות לעסוק במקצועם. במערכת התכנון בארץ? ננסה לענות על כך מתוך גישוש בכמה כיוונים.

סוגיה אחת שטמונה בהכרת מקצוע התכנון היא: מהו הידע ומהם הכישורים הדרושים לפרקטיקה מקצועית? כדי להגיע לתשובות מוסכמות ומקובלות לשאלות אלו יש ליזום תהליך אינטראקטיבי בין האיגוד (המייצג את בעלי המקצוע), בין אקדמיית התכנון (שמייצגת את הפקולטות ואת חוגי התכנון במוסדות ההשכלה הגבוהה) ובין הרשויות שמנהלות ומסדירות את הרישום של בעלי המקצוע בארץ. אם תהליך כזה יצליח, אמור הדיון ההדדי להסתיים בהקמת תהליך פורמלי של האמנה (accreditation), הכרוך בביצוע ביקורת בחוגים ובמחלקות שמעניקים תארים בתכנון, ובהכרה בהם, על פי רמת הלימודים בהם ואיכות הסגל האקדמי שלהם.

ובכיוון אחר: האישור הפורמלי של הזכות לעסוק במקצוע הוא רק אות הפתיחה (או המשך) לדיון עם הרשויות המסדירות בפרטי המיומנויות לעיסוק במקצועות מסוימים, ובסוגיית הגבלת העיסוק למקצועות מוגדרים. מדובר לדוגמה בהחלטת בית המשפט להגביל את הבלעדיות של הארכיטקטים לעריכה של נספח בינוי בלבד ולחתימה עליו.

שאלות אלה מוטמעות בסוגיה רחבה יותר: הגדרת התכנון לסוגיו, ומי עוסק באיזה סוג. מקובל להגדיר את התכנון כפרקטיקה; אני הגדרתי תכנון כמכלול של פרקטיקות מגוונות. פרקטיקה אחת כזאת היא תכנון גנרי – פעילות תכנון כללית שכולם עושים וכל אחד יכול לעשות, מי יותר טוב ומי פחות טוב. תכנון גנרי כזה מושך את התעניינותם של חוקרים אקדמיים רבים, והוא נושא עיקרי בתורת התכנון. מין פרקטיקה אחר הוא תכנון ממוקד-ידע, שלו נושא התמחות ועיסוק מוגדר. התכנון המקצועי שאנו מכירים הוא פרקטיקות כאלו: תכנון מרחבי (שכולל תכנון העיר ואזור),

הערות

1. תודתי לעופרה פרי לעזרתה בעריכת הלשון ובהגהה.
2. הגדרה זו נגזרת מתורת הפרקטיקה בסוציולוגיה של הידע, E. R. Alexander (2022) On planning, planning theories and practices: A critical reflection. *Planning Theory* 21(2): 181–211.
3. בישראל ובצפון אמריקה הבעיה שונה. בצפון אמריקה החינוך התכנוני מציע תחת הכותרת "תכנון" כמה התמחויות שונות ומתלבט בין תכנון גנרי לתכנון מקצועי. בארץ החינוך התכנוני נטול זהות ממוסדת בהסכלה הגבוהה, וקיים רק כמגמה או כהתמחות בפקולטות לארכיטקטורה ותכנון ערים, מחלקות לגיאוגרפיה, מדעי המדינה, מדיניות ציבורית ואחרות – דבר שתהווה מכשול להקמת תהליך האמנה אפשרי.